

การบริหารโรงเรียนเชิงพุทธบูรณาการสู่ความสำเร็จ

The Administration of an Integrated Buddhist School for Success

พระมหาประพฤติ พุทธิชัย

Phramaha Prapuet Buddhichajo

พระมหาเผด็จ จิรกุลโ

Phramaha Padet Chirakulo

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email: gobori_0721@hotmail.com

บทคัดย่อ

โรงเรียนอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรม มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน พร้อม ๆ กันโรงเรียนแนวพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนในการสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

คำสำคัญ: การบริหาร, โรงเรียน, พุทธศาสนา, บูรณาการ, ความสำเร็จ

Abstract

The school may consider, determine, and operate according to the vision. And the school action plan Which indicates strong and continuous Buddhism Until the result is clear in both management Physical aspects The personality and virtue of teachers, teachers, students and school personnel so that it is a clear picture, such as moral administrators. There is management using principles of compassion. The teachers are friendly. Students have verbal, polite, kind, and moral characteristics that are clearly visible to the general public. At the same time, Buddhist schools are open to the community and society. Always ready to listen to opinions for improvement and ready to

cooperate in the development of community, society with mutual support continuously This will lead to the school's success in creating quality human resources of the nation.

Keyword: Management, School, Buddhism, Integrated, Success

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษาในปัจจุบันมีการนำหลักการหรือทฤษฎีการบริหารมาใช้อย่างหลากหลาย ซึ่งในแต่ละโรงเรียนจะมีบริบทหรือสิ่งแวดล้อมภายในภายนอกที่แตกต่างกัน การนำทฤษฎีบริหารมาใช้ก็เหมือนการเลือกวิธีการหรือกลยุทธ์ในการทำงาน ที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนนั้น ซึ่งผู้นำไปใช้ต้องเข้าใจว่าทฤษฎีใดเหมาะสมกับโรงเรียนของตน อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนยังต้องคำนึงถึงนโยบายการศึกษาชาติและกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย การนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนโดยบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้มีการทดลองใช้กันจนเกิดเป็นนโยบายของรัฐหลายรูปแบบ เช่น โรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนสีขาว โรงเรียนศีลวิธาน ล้วนแต่เป็นโรงเรียนที่เพิ่มคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

1. หลักการบริหารแนวพุทธ

ทฤษฎีการบริหารการศึกษาโดยทั่วไปมีการพัฒนามาตามขั้นตอนและกาลเวลา มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย หากเลือกจะใช้ทฤษฎีใดสิ่งที่เป็นหัวใจหลักหรือเป็นหลักยึดอันดับแรกสิ่งนั้นควรเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนา เพราะหากผู้บริหารมีคุณธรรมแล้วย่อมเป็นที่เชื่อถือศรัทธา เป็นที่เคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อเข้าไปนั่งในหัวใจผู้ร่วมงานได้แล้ว การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาโรงเรียนก็จะประสบผลสำเร็จอย่างง่ายดาย (นันทนัทธ ฉัตร ศรีวิเศษ, 2558) กล่าวว่า การที่ผู้บริหารนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษาเป็นการสร้างความเชื่อถือให้การยอมรับจากสังคม สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในสถานศึกษาในการที่จะสร้างศรัทธาทำให้องค์กรต่าง ๆ ในสถานศึกษาขับเคลื่อนหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้

ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรมีคุณธรรมที่พึงประสงค์กล่าวคือ มีธรรมะผู้นำ อันได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 สัมปยุตธรรม 7

พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมของผู้ใหญ่เพราะในศาสนาพราหมณ์ถือว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างโลก ซึ่งเทียบกับผู้นำซึ่งมีหน้าที่ปกครองและคุ้มครองผู้น้อย ได้แก่ธรรมะ 4 ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

1) เมตตา มีรากศัพท์เดียวกับคำว่าไมตรี คือ ความเป็นมิตร ไม่มุ่งร้ายแต่มุ่งประโยชน์ มุ่งความสุขแก่ผู้น้อย ไม่เบียดเบียนผู้น้อย

2) กรุณา คือการช่วยเหลือ นอกจากคิดดี (เมตตา) แล้ว เมื่อมีโอกาสก็ทำดี (กรุณา) คือช่วยเหลือต่อผู้ที่ประสบปัญหาตกทุกข์ได้ยากให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น ๆ

3) มุทิตา คือการพลอยยินดี เมื่อผู้น้อยได้ดี ประสบความสำเร็จ ผู้นำก็ไม่คิดอิจฉา แต่ยินดีด้วย และสนับสนุนให้ผู้น้อยประสบความสำเร็จสูงขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ตามความสามารถ

4) อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉยในสถานการณ์ที่เหมาะสม เช่น ลูกน้องจงใจทำผิด ก็ต้องให้มีการลงโทษไปตามกฎ คือรู้จักใช้ทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา ในกาลที่เหมาะสม ไม่ให้เสียธรรม (หลักการ)

ทั้งสี่ข้อนี้ เมตตา ควรมีอยู่เสมอกับทุก ๆ คน ทุก ๆ เมื่อ กรุณา จะใช้เมื่อผู้ที่กำลังเดือดร้อน มุทิตา ใช้กับผู้ได้มีความสุขแล้ว ส่วนอุเบกขา ต้องมีปัญญาประกอบว่า จะใช้อีกสามข้อเมื่อใด จะวางเฉยเมื่อใด

สังคหัตถ์ 4 แปลว่า แนวทางการสงเคราะห์ จัดเป็นธรรมในการผูกมิตร ทำให้คนทั้งหลายรักใคร่ชอบพอ 4 ประการได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

1) ทาน คือการให้ แบ่งเป็น 3 ประการคือ ให้ทรัพย์สินของ ให้ธรรมะคือ ความรู้ความเข้าใจในหลักความจริงของชีวิต และให้อภัย พระพุทธเจ้าสรรเสริญการให้ธรรมะ ว่าเป็นการให้อันสูงส่งน่าจะเปรียบเหมือนสอนคนตกปลา กับให้ปลากับคนนั่นเอง

2) ปิยวาจา คือการพูดจาอ่อนหวาน น่ารัก ไม่ระคายหู ผู้พูดควรมีจิตเมตตาเจริญไว้ จะทำให้การพูดอ่อนหวาน ฟังเป็นธรรมชาติไม่ดู เสแสร้ง

3) อตถจริยา คือการทำตัวให้เป็นประโยชน์ นั่นคือการช่วยเหลือในการงาน หรือ อำนวยความสะดวกให้งานของเขาคล่องไปโดยง่ายอิกรวมทั้งการให้คำแนะนำ ในฐานะผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาก่อนด้วย

4) สมานัตตตา คือ วางตนอย่างเหมาะสม รู้กาลเทศะว่าในสถานการณ์ใด ควรวางตัวเช่นไร อีกความหมายหนึ่งคือการวางตัวสม่ำเสมอ ในฐานะผู้ใหญ่ ต้องมีความมั่นคง มีจุดยืนไม่ล้มไป ๆ มา ๆ

อคติ 4 ที่ควรต้องเว้นคือ ฉันทาคติ (อคติเพราะรักหรือชอบ) โทสาคติ (อคติเพราะโกรธ) โมหาคติ (อคติเพราะหลง) ภยาคติ (อคติเพราะกลัวภัย) ผู้บริหารนั้น มีหน้าที่ต้องตัดสินใจเรื่องราต่าง ๆ ต้องจัดการข้อพิพาท ต้องแบ่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ จึงต้องมีการตัดสินใจ ที่มีอคติน้อยที่สุด จึงจะเกิดความเป็นธรรม และได้รับการยอมรับจากทุก ๆ ฝ่าย

เนื่องจากอคติ เป็นอคติที่อยู่ภายในจิตใจเราเอง จึงเป็นสิ่งที่รู้และสังเกตได้ค่อนข้างยาก เพราะคนทั้งหลายย่อมเข้าข้างตัวเอง ผู้บริหารจึงต้องรู้จักรับฟังความเห็นจากคนรอบข้าง ซึ่งจะสังเกตพฤติกรรมที่อาจเกิดจากอคติของเราได้ดีกว่า

สัปปริสธรรม 7 หลักธรรมดังกล่าวเป็นหลักที่บุคคลเป็นผู้บริหารต้องมี หลักธรรม 7 ประการใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างสมดุล ซึ่งในปัจจุบันการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนควรรู้ทั้ง 7 ด้าน ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ที่ทำให้พร้อมที่จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ โดยคุณสมบัติในตัวผู้บริหารโรงเรียนมี 7 ประการ คือ

1) ธัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้หลักการ กล่าวคือ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะในงานใดก็ตาม ต้องรู้หลักการรู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์ ระเบียบการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อรู้แล้วจะต้องตั้งตนให้อยู่ในหลักการให้ได้

2) อตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จุดหมาย ผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานหากผู้บริหารจะนำพาองค์กรในการปฏิบัติภารกิจตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่รู้จุดหมาย ไม่รู้จะนำพาคนในการปฏิบัติงานอย่างไร ไม่รู้ผลที่จะเกิดขึ้น หากผู้บริหารโรงเรียน บริหารงานนำพาองค์กรไปตามลักษณะเหตุและผล รู้จุดหมายของงาน ย่อมมีความแน่วแน่ ความเข้าใจในการบริหารคนและบริหารงานให้มีความสอดคล้องกันงานก็จะประสบผลสำเร็จ ตรงตามจุดหมายได้ไม่ยากนัก

3) อัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน หรือเป็นผู้รู้จักตนนั่นเอง กล่าวคือ ต้องรู้เสมอว่าตนคือใคร มีตำแหน่งหน้าที่อย่างไร อยู่ในสถานะใด มีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหน มีความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญา มีความสามารถอย่างไร จุดอ่อนจุดแข็งแห่งตน ซึ่งต้องสำรวจตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถ ทักษะการบริหารงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้บริหารโรงเรียนแล้ว จะเป็นผู้ที่สมบูรณ์ไปทุกเรื่องไม่ต้องพัฒนาตนเอง ซึ่งยังเป็นผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบต่อบุคคล และงานยังต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ในทุก ๆ ด้านให้ดียิ่งขึ้นไป

4) มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักพอ ประมาณ คือรู้จักความพอดี ซึ่งหมายความว่า ต้องขอบเขตอำนาจ ความเหมาะสมที่จะบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตามตำแหน่ง ต้องรู้ว่าการกระทำนั้น ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ ที่กระทำ มีองค์ประกอบหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง ทำแค่ไหนจึงจะให้เกิดความพอดี ได้สัดส่วน เกิดความสมดุล ซึ่งความพอดีจะทำให้เกิดความสำเร็จอย่างแท้จริง

5) กาลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ต้องรู้ลำดับความสำคัญของงาน ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณที่เหมาะสมกับห้วงเวลาที่เหมาะสม ต้องรู้จักการวางแผนงานให้สอดคล้องกับปัจจัย องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน เพราะปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จได้

6) บุริสัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สังคม หมายความว่า ความเป็นผู้รู้จักสังคม ชุมชน ตั้งแต่สังคมที่มีขอบเขตที่กว้างขวาง คือ สังคมโลก รู้สังคมประเทศชาติ และในปัจจุบันกำลังจะเข้าสู่สังคมความเป็นอาเซียน ตลอดจนชุมชน สังคม รอบ ๆ หน่วยงานซึ่งเล็กลงมา ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้ว่าในสถานการณ์ใดมีปัญหาอะไรมีความต้องการอย่างไร และจะสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชน สังคมได้อย่างไร ตามอำนาจขอบเขตภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยได้รับมอบหมาย รู้ความต้องการเพื่อตอบสนองตามต้องการในการให้ความช่วยเหลือได้ ตรง ถูกต้อง แก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

7) ปุคคลปโรปรัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายความว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องในภาพรวมงาน ไม่ใช่เป็นการรู้จักเฉพาะชื่อของเขา ต้องรู้จักอุปนิสัยใจคอ พฤติกรรม ความรู้ความสามารถ งานบรรลุประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นต้องรู้จักประโยชน์ที่ผู้ร่วมงานเหล่านั้นพึงได้ การทำงานนั้นไม่ใช่จะทำให้ผู้ร่วมงานทำงานเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องจัดดูแลสวัสดิการอย่างเหมาะสม และต้องให้ทุกคนที่ทำงานได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตนเอง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนควรรู้ว่าผู้ร่วมงานควรได้ประโยชน์อะไรที่จะนำไปสู่ความเจริญของงาน แห่งการดำเนินชีวิตที่แท้จริงของทุกคนด้วย

เมื่อมีหลักธรรมะดังกล่าวแล้วจึงนำไปสู่หลักศรัทธา คือ เชื่อผู้นำ ยินดีกระทำตามด้วยความรักและนับถือ เมื่อมีขวัญและกำลังใจ ความขยันขันแข็งก็ตามมา เรียกว่า เกิดความวิริยะอุตสาหะ พร้อมกันนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องพัฒนาปัญญาควบคู่ไปด้วย การกุมหัวใจคนไว้ได้ อุปสรรคใดก็พ่ายแพ้ในที่สุด แน่แน่นอนว่าผู้บริหารโรงเรียนทำให้ทุกคนรักศรัทธาไม่ได้ แต่ถ้าคนส่วนใหญ่เชื่อมั่นก็เพียงพอแล้วที่จะนำพาทีมงานไปสู่เป้าหมายคือความสำเร็จในการบริหารการศึกษา

2. ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเชิงพุทธ

วรภาส ประสมสุข (2549) ศึกษาวิจัยเรื่องหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม พบว่า หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ สามารถใช้จำนวน 19 หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา ธรรมทำให้งาม 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 กุศลมูล 3 ขรรวาสธรรม 4 สังคหะวัตถุ 4 อปริหานิยธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 ทศพิทธาธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 สุจริต 3 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 สัมปยุตธรรม 7 สันโดษ 3 และอธิปไตย 3 หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับทักษะการตัดสินใจ จำนวน 7 หลักธรรม ได้แก่ โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 สุจริต 3 อธิปไตย 3 สัมปยุตธรรม 7 และอริยทรัพย์ 7 หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับทักษะการสร้างแรงจูงใจ จำนวน 5 หลักธรรม ได้แก่ ทศพิทธาธรรม สุจริต 3 กัลยาณมิตตตา อิทธิบาท 4 และกัลยาณมิตรธรรม 7 หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับทักษะการติดต่อสื่อสาร จำนวน 3 หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา ธรรมทำให้งาม 2 และพรหมวิหาร 4 หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับทักษะการบริหารความขัดแย้ง จำนวน 2 หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา และอปริหานิยธรรม

พระดณัย อนาวิโล (บุญสาร) (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักสัมปยุตธรรม 7 ว่าด้วยการครองตน เป็นธรรมของสัมปยุตชน คือ คนดี ประกอบด้วย รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล หลักสังคหวัตถุ 4 ว่าด้วยการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้สามัคคี ประกอบด้วย ทาน คือการให้ ปิยวาจา คือวาจาอันเป็นที่รัก อตถจริยา คือการประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา คือความมีตนเสมอหรือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย และหลักอิทธิบาท 4 ว่าด้วยการครองงาน เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย ฉันทะ คือความพอใจ วิริยะ คือความเพียร จิตตะ คือความคิดมุ่งไป และวิมังสา คือความไตร่ตรอง ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมทั้ง 3 นี้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของสถานศึกษา

เพ็ญญา พิลึก (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ปัญหาอุปสรรคของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา ในภาพรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ยังคงมีบางสถานศึกษาที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ คือ ความรู้สึกท้อแท้และเบื่อหน่ายเมื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบ ในการวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ บุคลากรในสถานศึกษาไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเนื่องจากความเคยชินที่ได้รับ และผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ขาดคุณธรรมตามหลักพุทธธรรม จึงทำให้ไม่ตั้งใจในการทำงาน และบางคนยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่และภาระงานของตน

วัชรพล มะลิซ้อน (2560) ศึกษาเรื่องคุณธรรมของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านชุมแสง ในการดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยการนำหลักพุทธธรรม ตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดกิจกรรมประจำวันพื้นฐาน เป็นผลให้

โรงเรียนบ้านชุมแสงได้มีการคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธดีเด่น โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา รวมทั้งการจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการกับชีวิต

นาริรัตน์ กว้างขวาง (2561) ได้ศึกษาการบริหารงานโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 พบว่าผลของการนำหลักกัลยาณมิตรมาบริหารงานการศึกษาทำให้ผู้บริหารบริหารงานสร้างความพอใจให้กับข้าราชการครูในโรงเรียน เป็นแบบอย่างในการบริหาร มีการบริหารงานโดยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างต่อข้าราชการครู และฟังความคิดเห็นของข้าราชการครูในโรงเรียนโดยให้ข้าราชการครูในโรงเรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานและได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการบริหาร สร้างความเข้าใจที่ดีให้กับข้าราชการครูในโรงเรียน

3. กิจกรรมนำสู่ความสำเร็จในการบริหารแบบพุทธ

- 1) โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ เวียนเทียนที่วัด ฯลฯ
- 2) โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงโครงการพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า ฯลฯ
- 3) โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชนโดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครอง และชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น
- 4) ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น เชิญพระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น
- 5) จัดกิจกรรมโรงเรียนศีล 5 ให้สอดคล้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของการคณะสงฆ์

บทสรุป

การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนนั้นสามารถอ้างอิงนำหลักการในทางทฤษฎีของการบริหารงานในทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นสากลทั่วไป แต่ในบางครั้งการบริหารงานในแนวทางต่าง ๆ ตามหลักการบริหารนั้นอาจมีความกระด้างอยู่บ้างก็เป็นได้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การบริหารงานไม่ประสบความสำเร็จตามคาดหวัง แต่ถ้ามีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่าง ๆ ของการบริหารเข้ากับหลักการทางคำสอนพระพุทธศาสนาแล้วเชื่อว่าจะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะในทางพุทธศาสนานั้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานโรงเรียนจะเกิดความอ่อนนุ่มในการบริหารงานมากขึ้น เกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้ หลักธรรมที่นำมาใช้ก็มีความหลากหลายตามสถานการณ์ที่ผู้บริหารสามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อโรงเรียนและบุคลากรได้เป็นอย่างดีนำพาองค์กรการศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในสังคมรุ่นต่อรุ่น สืบไป

ภาพที่ 1 การบริหารโรงเรียนเชิงพุทธบูรณาการสู่ความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- นาริรัตน์ กว้างขวาง. (2561). การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นันทน์ทณัฏฐ์ ศรีวิเศษ. (2558). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พระดณัย อนาวีโล (บุญสาร). (2554). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญญา พิลิก. (2556). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข. (2549). งานวิจัยเรื่องหลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. (ปริญญาโทบริหารการศึกษา). สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วัชรพล มะลิซ้อน. (2560). การปลูกฝังคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านชุมแสง ตำบลชุมแสง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.